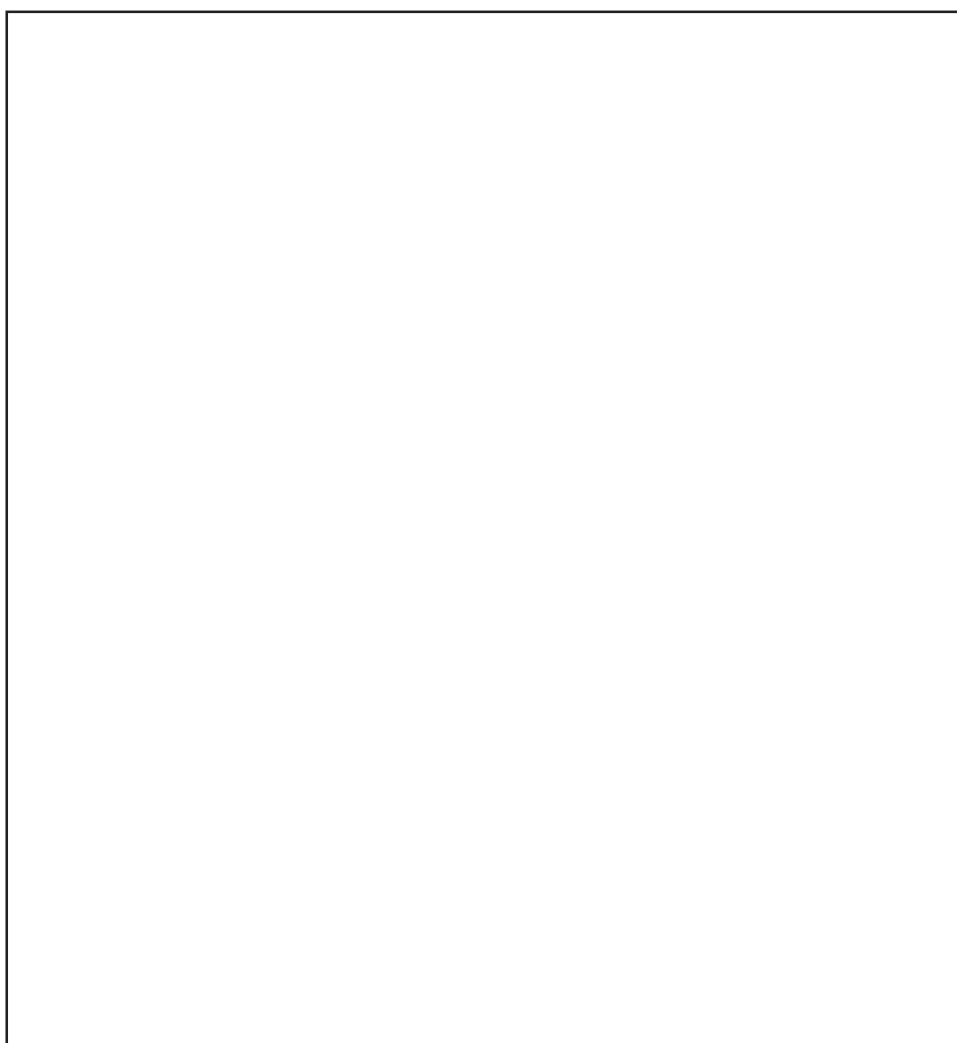

Světové dědictví UNESCO OŚWIĘCIM (OSVĚTIM)

Lumír Pecold, Vladimír Tkáč

Internet Geographic Magazine
www.ingema.net

© Ppress – veškeré texty, fotografie, obrázky, mapy a pod. jsou chráněny autorskými právy jednotlivých autorů a vydavatelství Ppress. Je výslovně zakázáno jejich jakékoli šíření, publikování či dokonce prodej za úplatu.

Polsko

OŚWIĘCIM (OSVĚTIM) 2

PL

WOJEWÓDZTWO BIELSKO-BIAŁA
VOJVODSTVÍ BIELSKO-BIAŁA

Koncentrační tábory 2. světové války Osvětim–Březinka (německy Auschwitz–Birkenau) byly do seznamu zahrnuty roku 1979.

Hrůza a děs, jež provázely za 2. světové války Osvětim, nemají v historii lidstva obdobu. Zdejší hitlerovské koncentrační tábory byly největšími v celé nacistické mašinérii smrti. Vězni zde umírali následkem pracovního vysílení, hladu, fyzického týrání, bití, ale také hrůzných lékařských experimentů a hromadných i individuálních poprav. Zahynul zde více než jeden milion lidí.

V sousedství všech těch skvělých a pozoruhodných věcí zahrnutých do seznamu světového dědictví UNESCO slouží tyto koncentrační tábory především jako varování, čeho všeho je také člověk schopen.

Samotná Osvětim je městem se čtyřiceti tisíci obyvateli, ležícím v jižní části Polska, jihovýchodně od průmyslové oblasti Katovic a západně od Krakova.

Ve středověku byla Osvětim střediskem jednoho ze slezských knížectví. Ze starého knížecího hradu se ale zachovala již jen gotická bašta z 13. století.

Nechvalně se Osvětim proslavila až za 2. světové války, když zde nacisté vybudovali koncentrační tábory, německy pojmenované Auschwitz–Birkenau.

AREÁLY KONCENTRAČNÍCH TÁBORŮ OSVĚTIM A BŘEZINKA

Západně od města se asi tři kilometry od sebe rozkládají dva areály bývalých německých koncentračních táborů z období 2. světové války. Byly jako jedny z prvních lokalit zahrnuty do světového seznamu UNESCO jako věčné memento. V prostoru mezi koncentračním táborem Auschwitz (Osvětim) a vlastním městem

PL2/1

Areály Osvětimi, Březinky a blízkého okolí byly největším vězením 2. světové války a pravděpodobně místem největšího vraždění v historii lidstva, kterému podleho více než 1,2 milionu lidí 28 národností.

V plynové komoře osvětimského koncentračního tábora o ploše 210 m² mohlo zahynout během 15–20 minut až 2 000 osob. Pro zabití 1 500 osob bylo zapotřebí 5–7 kg plynu cyklon B vyráběného firmou IG Farben. Těla se poté spalovala v pecích krematoria.

Do Osvětimi byli deportováni Židé a další vězni z obrovských vzdáleností – až 2 400 kilometrů. Cestu trvající 7–10 dní protrpěli v zaplombovaných vagonech. Do plynových komor bylo po převezení předáno okamžitě 70–75 procent přichozích.

Oświęcim (Osvětím) se dochovaly domy a klub postavené pro jednotky SS.

PAŃSTWOWE MUZEUM OŚWIĘCIM–BRZEZINKA STÁTNÍ MUZEUM OSVĚTIM– BŘEZINKA

Na plenárním zasedání Polské svazové rady přednesl Alfred Fiderkewicz, bývalý vězeň koncentračního tábora Auschwitz, jménem skupiny poslanců návrh na zvěčnění míst masového vraždění Poláků a občanů dalších zemí. Návrh schválila poslanecká kulturní komise a 2. 7. 1947 bylo rozhodnuto o uchování osvětimského areálu jako památníku utrpení národů. Počet návštěvníků se od dob zřízení muzea blíží dvanácti milionům osob.

OBÓZ KONCENTRACYJNY OŚWIĘCIM KONCENTRAČNÍ TÁBOR OSVĚTIM (AUSCHWITZ)

Osvětimský tábor byl založen německými nacisty roku 1940 původně pro polské politické vězně, především pak pro účastníky hnutí odporu a příslušníky inteligence. Od roku 1941 hitlerovci posílali do »tábora smrti« nepohodlné lidi z celé Evropy. Umírali zde Židé, Cikáni, sovětsí váleční zajatci, Češi, Jugoslávci, Francouzi, Rakušané, Němci a další.

Vznikla obrovská továrna na smrt, sestávající ze tří hlavních částí:

AUSCHWITZ I., fungoval v letech 1940–1945 a byl to tzv. mateřský tábor, vybudovaný na předměstí Osvětimi.

AUSCHWITZ II.–Birkenau, fungoval v letech 1942–1945 v Březince, vzdálené 3 kilometry od Osvětimi.

AUSCHWITZ III.–Monowitz, fungoval v letech 1942–1945 v Monovicích (Monowice) nedaleko Osvětimi.

Kromě toho v letech 1942–1944 vzniklo kolem čtyřiceti filiálek tohoto koncentračního tábora, které byly zřízeny v blízkosti hutí, továren a dolů v okolí Osvětimi.

V letech 1941–1942 obsahoval pouze osvětimský areál 28 dvoupodlažních budov, v nichž bylo umístěno až 20 000 vězňů. Tábor plnil dvě funkce – byl největším nacistickým vězením a od roku 1942 také největším centrem vyhlazování Židů.

Osvětím byla osvobozena sovětskou armádou 27. ledna 1945. V táboře zbylo 7 000 vězňů, které SS nestačila zlikvidovat.

Exteriér: Bývalý koncentrační tábor AUSCHWITZ I. má v současnosti upraven vstupní objekt s informačním centrem a restaurací.

Jižně od vstupu se rozkládá obdélníkový areál patrových vězeňských budov uspořádaných do tří řad, ohraničených plotem. V centru areálu, uprostřed střední řady budov, je plocha, kde se vyhlášovaly rozkazy. Stojí zde rekonstruovaná přenosná šibenice, na které byly vykonávány veřejné exekuce.

První řada budov: v centru je umístěn areál kuchyně, v levé východní budově č. 24 archiv muzea s informacemi o bývalých vězňích, na opačné straně vpravo, v předposledním objektu č. 27 je expozice nazvaná »Boj a mučení Židů« a v posledním baráku č. 28 je zachována bývalá vězeňská nemocnice.

Druhá řada baráků obsahuje muzejní instalace věnované jednotlivým národům:

Ve třetím objektu zleva (č. 14) je umístěna Národní expozice Ruska, v pátém (č. 16) České a Slovenské republiky, v dalším (č. 17) Jugoslávie a Rakouska, v č. 18 je expozice Maďarska a Bulharska, v č. 20 Francie a Belgie a v předposledním objektu č. 21 expozice Holandska a Itálie.

Třetí řada má instalovány všeobecné expozice:

Čtvrtý objekt zleva (č. 4) obsahuje expozici s názvem »Vyhlazování lidí«, sousední č. 5 »Důkazy zločinů«, č. 6 »Život vězně«, č. 7 »Podmínky bydlení a zdravotní«. V předposledním bloku č. 10 byly na ženách prováděny sterilizační experimenty. Následující blok č. 11 bývá nazýván »Blokem smrti«, protože v jeho sklepení se nacházelo táborové vězení. Bloky č. 10 a 11 jsou spojeny takzvanou »popravčí stěnou«, zdí, před kterou fašisté postříleli tisíce vězňů, hlavně Poláků.

Vně vězeňského areálu, na východní straně vlevo, stojí u plotu následující objekty:

1. řada – budova stanice SS, dále plynová komora s krematoriem a budova táborového gestapa.

2. řada – administrativní budova a nemocnice SS.

3. řada – velitelství tábora s politickým oddělením táborového gestapa.

Na západní vnější straně areálu je umístěn objekt s předměty vězňů a se smrtícím plynem – cyklonem B, kterým byli vězni hromadně popraveni.

Zpřístupněné interiéry budov koncentračního tábora Auschwitz I.

Expoziční prostory jsou umístěny ve dvanácti vězeňských budovách:

Blok č. 4. Expozice historie vyhlazování vězňů sestává z exponátů jako je například urna s popelem osvětivských obětí, evidenční knihy vězňů, dokumenty likvidace sovětských vězňů a Cikánů, originální fotografie vězňů zhotovené jedním z příslušníků SS. Následuje model plynové komory a krematoria. Vystaveny jsou také například tři fotografie ilegálně zhotovené roku 1944, které ukazují ženy vhozené do kremačních pecí ke spálení. Vystavena je zde otřesná sbírka lidských vlasů a zlatých zubů, shromážděná od obětí tábora.

Byl vůbec možný **útěk** vyhladovělého vězně v trestaneckých šatech z tábora obehnaného dvojitým plotem z ostnatého drátu, nabitým elektrickým proudem? O útěk se pokusilo několik stovek vězňů, ale ty zdařilé se dají spočítat na prstech jedné ruky.

Útěk se podařil i českému vězni Vítězslavu Ledererovi. Ten jako první vynesl na veřejnost informace o největším vraždění v lidských dějinách.

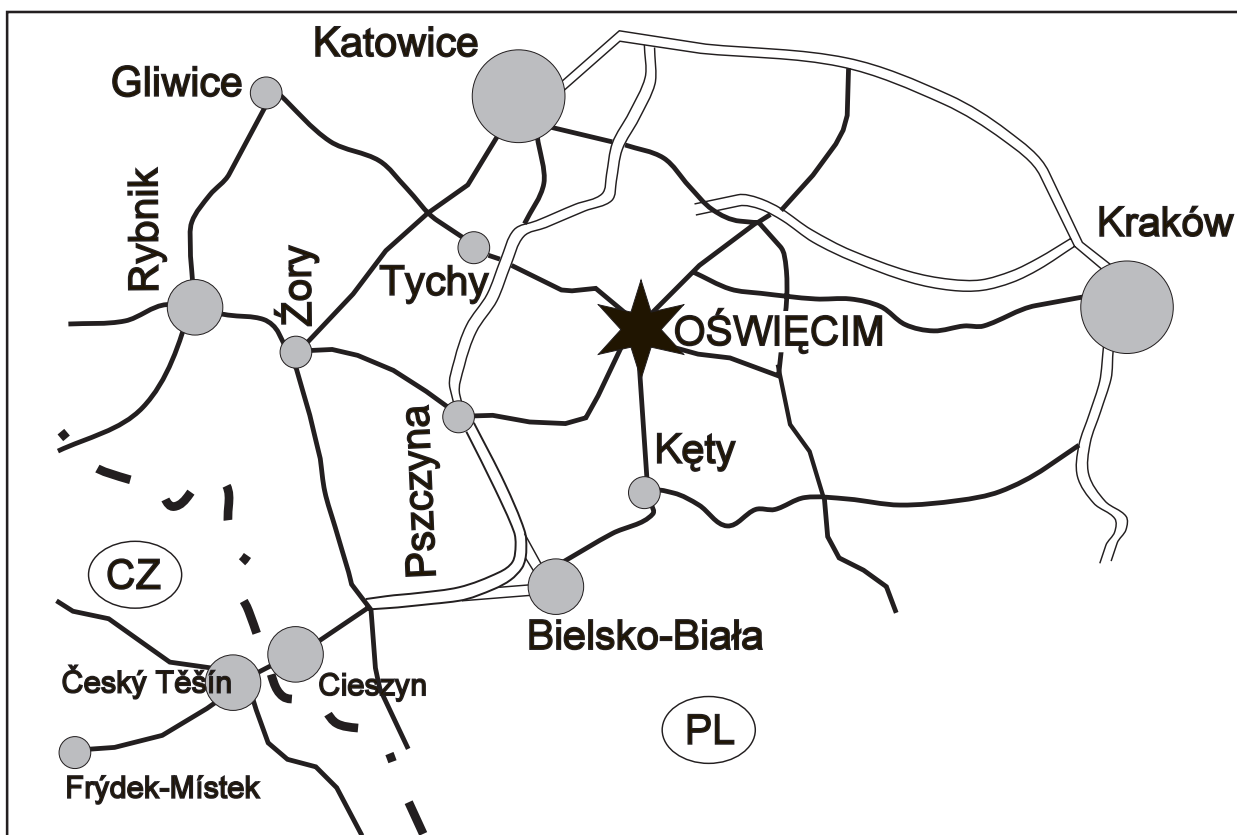
Blok č. 5. Představena je zde sbírka předmětů, které vlastnili zavraždění vězňové – boty, kufry se jmény, brýle, zubní protézy, klíče aj.

Blok č. 6. Expozice představující život vězňů. Ukázka registrace a očíslování vězňů, odívání do vězeňských mundúrů, dokumentace provozu tábora – karanténa vězňů, struktura a správa tábora, prověrky a život uvězněných. Rovněž jsou zde ukázky práce vězňů, kteří byli zaměstnáni v koncernu IG Farben, v hutích, dolech a závodech na výrobu zbraní. Představena je také dokumentace nekvalitního stravování, autentické fotografie uvězněných žen, z nichž mnohé vážily pouhých 25–30 kilogramů.

Blok č. 7. Dokumentace bydlení vězňů. V přízemních prostorách jsou rekonstruovány původní obytné prostory vězňů. V místnostech plánovaných pro 40–50 osob spalo až 200 uvězněných, na lůžkách po dvou až třech. Představeno je zde také zdravotní klima Osvětimi, pokusy lékařů prováděné na vězních, zkoušky jedů, sterilizace žen aj.

Blok č. 11. Byl nazýván blokem smrti. Jde o barák sousedící s popravčí stěnou. Sklepní prostory i přízemí jsou zachovány v původní podobě. V roce 1941 zde byly uskutečněny zkoušky masového zabíjení lidí cyklonem B.

V podzemí je možné vidět tři typy vězeňských cel. Cela č. 18 je jednou z cel,

kteře byly určeny vězňům odsouzeným na smrt vyhladověním. Cela č. 20 byla na proti tomu temnicí, kde oběti mnohdy umíraly v důsledku nedostatku vzduchu. Zvláštní druh pak představuje cela č. 22, ve které se nacházely čtyři malé trestné »bunkry« o ploše 90 x 90 cm. Každý takový bunkr byl určen pro čtyři vězně.

Krematorium a plynová komora. V první části je hala mrtvých, která byla přestavěna na plynovou komoru. V další jsou dochovány rekonstruované pece, v nichž bylo spáleno mnoho lidských těl.

Bloky č. 14.–21. Jsou zasvěceny utrpení vězňů jednotlivých národů.

Blok č. 27. Památník tragédie a utrpení Židů.

BIRKENAU OBÓZ KONCENTRACIJNY BRZEZINKA KONCENTRAČNÍ TÁBOR BŘEZINKA

V roce 1941 vznikl na katastru obce Březinka další koncentrační tábor nazvaný Auschwitz II.–Birkenau. Byl postaven osvětimskými vězni.

V srpnu 1944 bylo v táboře okolo sto tisíc vězňů. Ve zděných barácích spaly na třípatrových prýčnách ženy.

Dřevěné baráky byly původně určeny pro koně, po provedení minimálních změn bylo v každém z nich umístěno až tisíc vězňů. Centrem baráku vždy vedl komín, který ho měl zahřívát.

Exteriér: Koncentrační tábor se rozkládá asi 3 km západně od mateřského tábora a je mimořádně rozlehlý. Na ploše 175 hektarů bylo umístěno 300 ubytoven, z nichž je zachováno 45 zděných a 22 dřevěných domů.

Do areálu se vstupuje tzv. branou smrti v bývalé hlavní strážnici, kde je také informační centrum s nahrávkami ve dvanácti jazycích. Za ní je železniční rampa. U ní končily transporty vězňů.

Nejstarší část tábora leží vlevo od vchodu. Je z poloviny zachována. Nacházely se zde dva areály budov uspořádaných do pěti řad za sebou. Baráky byly určeny ženám.

Druhá, ještě rozsáhlejší část budov postavených roku 1943 měla devět řad. V každé řadě bylo dvacet objektů a přídatný areál vězeňské nemocnice. Ta byla rozdělena do pěti oddělení, z nichž zůstala zachována první řada budov, určená původně karanténě mužů. Další oddělení byla určena Židům z Terezína, Maďarska a Cikánům.

Třetí, zcela vpravo ležící část tábora byla ve výstavbě.

Uprostřed, za oběma hlavními areály, stojí ruiny dvou plynových komor s krematoriem.

V pravém zadním rohu tábora byl umístěn přídatný areál dnes zničených třiceti budov, postavených ve dvou řadách. Zachovaly se zde pozůstatky dvou plynových komor, krematoria a malý rybníček, do něhož se sypal popel mrtvých.

Plynové komory Němci nazývali »lázněmi pro zvláštní účely«. Na vstupních dveřích těchto »lázní« bylo napsáno: »Pro dezinfekci« a na výchozích dveřích »Vchod do lázní«.

Tak vstupovali lidé určení k zahubení bez jakéhokoli podezření do místnosti pro dezinfekci, svlékli se tam a byli odtud zahánáni do »lázně pro zvláštní účely«, to jest do plynové komory, kde byli povražděni.

INFO

MUZEUM OŚWIĘCIM MUZEUM OSVĚTIM

Adresa: 326 00 Oświęcim, ul. Więźniów
Oświęcimska 20

Telefon/fax: 033/43 19 34

Umístění: Na levém břehu řeky Soła,
západně od centra.

Otevřeno: Červen až srpen 8–19, květen
a září 8–18, duben a říjen 8–17, březen
a listopad a 1.–15. prosinec 8–16 hodin,
16. prosinec až 28./29. únor 8–15 hodin.
Zavřeno 25. 12., 1. 1. a o velikonocích.

Do prostor koncentračních táborů mají
malé děti vstup zakázán.

Poznámky

PL2/I